

WCZESNE OBJAWY ZABURZEŃ ROZWOJU DZIECKA

Wiek niemowlęcy i poniemowlęcy

- opóźnienie rozwoju ruchowego (dziecko nie raczkuje, później zaczyna chodzić, biegać);
- opóźnienie rozwoju mowy (zbyt późno wypowiada pierwsze słowo, proste zdania);

Wiek przedszkolny

Dziecko 3-letnie

- wykazuje małą sprawność ruchową (słabo biega, nie potrafi podskoczyć obunóż w miejscu, nie wchodzi po schodach naprzemiennie stawiając nogi);
- ma małą sprawność ruchową rąk (nie potrafi narysować postaci człowieka w formie „głownoga”, nie kreśli linii pionowych i poziomych z zachowaniem prawidłowego kierunku);
- wykazuje opóźniony rozwój mowy, mówi w sposób niezrozumiały;
- nie rozpoznaje odgłosów zwierząt i pojazdów, nie przyporządkowuje odgłosów do obrazków;
- nie rozpoznaje i nie nazywa podstawowych kolorów, nie porównuje dwóch obrazków różniących się jedną cechą, np. barwą, wielkością lub kształtem, nie łączy w całość obrazków przeciętych na cztery części;
- wykazuje trudności w zakresie myślenia matematycznego (nie potrafi określić „na oko” wielkości zbiorów: dużo, mało, tyle samo, nie posługuje się liczebnikami: jeden, dwa, trzy, nie rozumie i nie posługuje się określeniami: na, pod, za, obok, za mną, przede mną);

Dziecko 4-letnie

- nie jest samodzielne (nie rozbiera się i nie ubiera samodzielnie, nie podejmuje próby zapinania guzików);
- wykazuje niską sprawność ruchową (unika zabaw ruchowych, nie potrafi

ustać na jednej nodze nawet 2-3 sekundy, nie łąpie i nie utrzymuje chwyconej piłki);

- ma trudności w zakresie motoryki małej (nie rysuje prostych rysunków, nie potrafi narysować linii skośnych i owalnych, nie wycina nożyczkami po linii prostej, nie potrafi nawlec koralu na sznurek);
- wykazuje trudności w zakresie sprawności językowych i komunikowania się (nie potrafi nawiązać krótkiego dialogu, nie opisuje obrazka tworząc dłuższe wypowiedzi, nie odpowiada adekwatnie na zadawane pytania);
- ma słabo rozwiniętą percepcję słuchową (nie rozróżnia dźwięków wysokich, niskich, nie dzieli prostych zdań na słowa i prostych słów na sylaby);
- wykazuje trudności w zakresie percepcji wzrokowej (nie porównuje obrazków i nie wyodrębnia różniących je szczegółów, co najmniej czterech, nie łączy w całość obrazków przeciętych na cztery części po przekątnych);
- nie rozumie i nazywa kierunki: przed siebie, za siebie, w bok oraz położenie przedmiotów w przestrzeni: między, wyżej-niżej, daleko-blisko, nie potrafi ułożyć prostego rytmu z obrazków, nie przelicza w zakresie 5 i nie podaje wyniku liczenia, nie rozumie i nie określa wielkości zbioru: więcej, mniej, równo;

Dziecko 5-letnie

- nie jest samodzielne (nie ubiera wszystkich części garderoby, nie zapina guzików, nie zasuwa suwaka, nieprawidłowo wkłada buty);
- wykazuje trudności w zakresie dużej motoryki (nie potrafi przejść prostego toru przeszkód, nie rzuca piłką do celu, nie potrafi podskoczyć kilka razy na jednej nodze);
- wykazuje trudności w zakresie sprawności manualnej (nieprawidłowo trzyma kredkę, nie potrafi narysować postaci człowieka, nie wycina po łuku, nie odwzorowuje prostych szlaczek i prostych figur geometrycznych, z zachowaniem płynności ruchu i kierunku);
- nie mówi poprawnie zdaniami złożonymi, nie ujmuje zależności przyczynowo-skutkowych w opisywanym obrazku;
- ma zaburzoną percepcję słuchową (nie dzieli zdania na słowa i nie potrafi określić, które słowo jest pierwsze, drugie lub trzecie, nie potrafi odtworzyć usłyszanego rytmu, nie dokonuje analizy i syntezy sylabowej prostych słów, nie wysłuchuje w nagłosie głoski w oparciu na materiale obrazkowym);
- wykazuje trudności w zakresie percepcji wzrokowej (nie wskazuje brakujących elementów na obrazku, nie łączy w całość obrazków

przeciętych na sześć części po prostej i przekątnych, nie wskazuje co najmniej sześciu różnic na pozornie identycznych obrazkach);

- wykazuje trudności w zakresie myślenia matematycznego (nieprawidłowo przelicza w zakresie 10, nie manipuluje przedmiotami oraz nie liczy na palcach, ustalając wynik dodawania i odejmowania w zakresie 5, nie określa położenia przedmiotów w przestrzeni w odniesieniu do siebie – na prawo, na lewo, naprzeciw, nieprawidłowo używa określeń czasu: rano, południe, wieczór, dzisiaj, wczoraj, jutro, nie zna pór roku i ich cech charakterystycznych, nie posługuje się liczebnikami porządkowymi);

Dziecko 6-letnie

- nie potrafi zawiązać sznurowadeł;
- wykazuje trudności w zakresie sprawności ruchowej (nie potrafi przejść po równoważni, nie skacze „pajacyków”, nie potrafi celnie kopnąć piłki w określonym kierunku, nie opanowało jazdy na dwukołowym rowerze);
- wykazuje trudności w zakresie sprawności manualnej oraz grafomotorycznej (nie potrafi narysować postaci człowieka ze szczegółami, ma trudności z rysowaniem szlaczków i kreśleniem labiryntów, nie potrafi wyciąć precyzyjnie rombu, gwiazdy i serca, kolorując nie mieści się wewnątrz konturów, nie potrafi ulepić z plasteliny przestrzennego ludzika lub zwierzątka);
- ma opóźniony rozwój lateralizacji (brak przejawów preferencji jednej ręki, oburęczność);
- ma opóźniony rozwój mowy (nieprawidłowa artykulacja wielu głosek, przekręcanie trudnych słów, np. kraktor);
- ma zaburzoną percepcję słuchową (nie wystuchuje w nagłosie i wygłosie głoski w oparciu na materiale obrazkowym i słownym, nie rozróżnia słowa o podobnym brzmieniu i nie wskazuje różniących je głosek, np.: kosa-osa, butka-półka, rak-mak, nie dokonuje analizy i syntezy głóskowej prostych słów, nie potrafi odróżnić głósek o podobnym brzmieniu, np. k-g, z-s, ma trudności z łączeniem głósek na przykład Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Miejskim Centrum Wspomagania Edukacji w Opolu w wyrażeniu d-o-m = dom);
- ma trudności z koncentracją uwagi, łatwo się rozprasza;
- wykazuje trudności z układaniem mozaiki i puzzli, różnicowaniem liter podobnych, inaczej położonych w przestrzeni, np. p-g-b-d;
- ma trudności z dokładnym zapamiętaniem wiersza, piosenki;
- nie potrafi zapamiętać poznanych liter;
- ma trudności w określaniu pór roku, dni tygodnia;

- wykazuje trudności w zakresie operacyjności matematycznej (nie liczy prawidłowo i nie potrafi ustalić wyniku dodawania i odejmowania, licząc na palcach lub w pamięci w zakresie 10, nie wnioskuje o stałości liczby elementów zbioru, nie potrafi odróżnić prawej i lewej strony swojego ciała, nieprawidłowo posługuje się nazwami dni tygodnia, nie zna i nie zachowuje ich kolejność, nie klasyfikuje tworząc kolekcje, np. zabawki, zwierzęta, kwiaty itp., nie zna figur geometrycznych, takich jak: koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);

Wiek szkolny (klasa I-III)

- trudności z nauczeniem się jazdy na rowerze;
- utrzymująca się oburęczność;
- trudność z odróżnieniem prawej i lewej strony ciała;
- trudność w koordynacji czynności ręki i oka (brzydko i niechętnie rysuje, pisząc nie mieści się w liniaturze, zagina kartki, zbyt mocno przyciska ołówek/długopis);
- trudności z zapamiętywaniem, np. wierszy, tabliczki mnożenia, miesięcy w roku;
- trudności w czytaniu (wolne tempo, literowanie, błędy, powolne i słabe rozumienie tekstu);

SPRAWDZONE SPOSOBY NA SPRAWNĄ PAMIĘĆ ORAZ KONCENTRACJĘ UWAGI

Warto pamiętać!

Pamięć dziecka rozwija się najintensywniej w wieku przedszkolnym i szkolnym, dlatego odpowiednie ćwiczenie umysłu w tym okresie zaprocentuje w przyszłości.

Wspólne zabawy – rodzic i dziecko:

- wykorzystywanie zabaw wymagających skupienia uwagi, np. budowanie według wzoru, rozwiązywanie rebusów, krzyżówek;
- czytanie dziecku książeczek, rozmowa na temat tekstu;
- rozpoznawanie kształtów przez dotyk z wyłączeniem wzroku, rysowanie tego przedmiotu z pamięci;
- nauka wierszyków i piosenek;
- układanie z dzieckiem historyjek obrazkowych;
- wspólne granie w gry typu memory;
- odtwarzanie rysunku z pamięci; w tym celu stwórz prosty rysunek geometryczny i poproś dziecko, aby popatrzyło na niego przez chwilę, a następnie spróbowało jak najwierniej odtworzyć obrazek z pamięci;
- granie w gry planszowe; układanie puzzli, sudoku;
- grupowanie przedmiotów według określonej cechy;
- rodzic wykonuje układy z patyczków lub zapalek, następnie zasłania obiekt; dziecko próbuje odtworzyć układ z pamięci;
- zabawa „ciepło-zimno”;
- wykonywanie rysunków oburącz;
- „przerzucania uwagi” – jak gra muzyka, to dziecko tańczy, a jak cichnie, to rodzic klaszcze, a dziecko liczy, ile razy usłyszało klaśnięcie;
- zabawa w dokładanie słów do pierwszego podanego słowa, np.: słońce świeci, słońce świeci wiosną, słońce świeci wiosną i jest wesoło, itd.
- labirynty – szukanie dróg wyjścia z gotowych labiryntów lub rysowanie własnych;
- rodzic podaje kilka słów, np.: pies, słońce, drzewo, kredki, a dziecko ma to

zapamiętać i narysować;

- liczenie w myślach do tyłu;
- wykonywanie poleceń według ustalonego szyfru, np. żółty kartonik to podskok, czerwony - leżymy na plecach, zielony - chodzimy. Rodzic pokazuje kartonik, a dziecko wykonuje dane ćwiczenie.

ZADBAJ O EMOCJE SWOJEGO DZIECKA

Regulacja napięcia to zdolność do skutecznego przepracowania trudnych emocji. Początkowo są to podstawowe stany, z czasem jednak wachlarz rozpoznawanych przez dzieci emocji rośnie i istotne zaczyna być kształtowanie skutecznych metod radzenia sobie z nimi.

Jak zatem pomóc dziecku radzić sobie z trudnymi dla niego uczuciami, kiedy jego organizm dopiero kształtuje niezbędne mechanizmy?

W pierwszych latach życia to rodzic w największym stopniu jest odpowiedzialny za regulację napięcia swojego dziecka, wspierając rozwój jego kompetencji emocjonalnych.

Nazywajmy emocje. Choć dziecko odczuwa wiele z nich, nie zawsze potrafi je nazwać i rozpoznać. Używanie prostych komunikatów, nazywających daną emocję, pomoże dziecku zrozumieć, co się z nim dzieje. Sprawi, że doświadczane uczucie stanie się znormalizowane, a przez to, w ocenie dziecka, mniej niepokojące.

Nie negujmy emocji. Często w dobrej wierze chcemy zapewnić dziecku, że „nic się nie stało”. Jeśli jednak w perspektywie dziecka pojawiły się trudne emocje (jak strach, ból, zaskoczenie), tworzy się dysonans między tym, co dziecko odbiera, a tym, co mówi rodzic. W efekcie dziecko może stracić zaufanie do swojej oceny rzeczywistości, mieć problem z dbaniem o swoje potrzeby. Pozwólmy dziecku ocenić sytuację i zareagować adekwatnie do swoich potrzeb. Dajmy mu przestrzeń do bezpiecznego wyrażenia emocji.

Zachowujmy spokój. Rodzic tracący panowanie nad sobą, zwiększa poczucie zagrożenia i dezorientacji u dziecka. Ważne, by zadbać o jasne granice i zasady. Przekażmy dziecku komunikat, zadбайmy o fizyczne bezpieczeństwo nasze i jego, a wówczas dajmy przestrzeń na ekspresję emocji, wspierając dziecko w procesie dochodzenia do równowagi.

Modelujmy zachowania. Wiele kompetencji dzieci nabywają poprzez obserwowanie otoczenia. Jeśli rodzic w sytuacjach trudnych będzie reagował wybuchami złości, również dziecko może tak reagować. Jeśli jednak będzie mogło obserwować opanowanego rodzica, który nazywa i adekwatnie reguluje emocje, częściej samo może sięgać po takie rozwiązania.

DROGI TATO

Twoje zaangażowanie ma ogromne znaczenie na każdym etapie przygody z rodzicielstwem. Oto, na co warto zwrócić uwagę:

Okres ciąży

Rola mężczyzny w czasie ciąży jest często niedoceniana, jednak jest ona bardzo istotna, zarówno dla matki, jak i dla samego dziecka. Angażując się w pomoc partnerce i okazując jej emocjonalne wsparcie, możesz zmniejszyć poziom niepokoju oraz wzmocnić więź, zarówno z przyszłą mamą, jak i z samym dzieckiem.

Możesz przygotować się do pełnienia roli rodzica m.in. poprzez:

- zainteresowanie przebiegiem ciąży i przeżyciami partnerki,
- kształtowanie gotowości do uczestnictwa w porodzie oraz opieki nad dzieckiem,
- poszerzanie wiedzy o ciąży i porodzie,
- uczestnictwo razem z partnerką w szkoleniach dla przyszłych rodziców.

W trakcie porodu:

Bardzo ważne jest wsparcie emocjonalne i fizyczne – bądź obecny i dostępny. Trzymaj za rękę, masuj, zapewnij komfort i bezpieczeństwo. Słuchaj i reaguj na potrzeby swojej partnerki.

Komunikacja z personelem medycznym – możesz być głosem swojej partnerki, gdy będzie skupiona na porodzie. Pomagaj w komunikacji z zespołem medycznym, przekazując informacje i zadając pytania.

Po porodzie:

Pierwsza więź – promuj kontakt „skóra do skóry” między matką a dzieckiem, a także z Tobą! Wspieraj karmienie piersią od pierwszych chwil, jeśli jest to część waszego planu.

Wsparcie w domu – pomagaj w codziennych obowiązkach, aby dać partnerce czas na odpoczynek i regenerację. Bądź aktywny w opiece nad dzieckiem, ucząc się rozpoznawać jego potrzeby i nawyki.

Pamiętaj, podczas ciąży a także po porodzie występują liczne, intensywne emocje. Każda rodzina jest inna, a potrzeby mogą się różnić. Najważniejsza jest komunikacja, wsparcie i wspólne podejmowanie decyzji. Nie bój się także prosić o pomoc i radę bliskich lub specjalistów. Twoje zaangażowanie buduje silne fundamenty dla przyszłej rodziny.

GDZIE SZUKAĆ POMOCY?

Najważniejsze miejsca i telefony

Rodzicielstwo to radosny, choć pełen wyzwań czas. Pamiętajcie, nie jesteście w tym sami! W Opolu macie dostęp do wsparcia, które pomoże Wam przebrnąć przez trudniejsze chwile.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu

Ośrodek ten oferuje wsparcie rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, doradztwo w prawidłowym pełnieniu funkcji wychowawczych oraz indywidualne i rodzinne poradnictwo w zakresie świadczeń i usług w ramach pomocy społecznej.

Adres: ul. Armii Krajowej 36, 45-051 Opole

Telefon: 77 400 59 50

Kliniczne Centrum Ginekologii, Położnictwa i Neonatologii w Opolu

Wysokospecjalistyczna opieka okołoporodowa nad kobietą i dzieckiem w zdrowiu i chorobie. Profilaktyka oraz leczenie matki i dziecka w okresie przedkoncepcyjnym, podczas ciąży, porodu i połogu.

Adres: ul. W. Reymonta 8, 45-066 Opole

Telefon: 77 454 54 01

Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Miejskim Centrum Wspomagania Edukacji w Opolu

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna to miejsce, w którym udzielana jest bezpłatna pomoc z zakresu diagnozy i terapii psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej oraz doradztwa zawodowego dla Twojego dziecka.

Adres: ul. Powstańców Śląskich 19, 45-086 Opole

Telefon: 77 454 50 87